

Watzatka Ágnes

Az „esztergomi művészi világ fejedelme”: Seyler Károly (1815–1884)

A zenével kapcsolatos közbeszéd, de a zene-tudomány is gyakran megkülönböztet nagy zeneszerzőket s „kismestereket”, bár e megkülönböztetés nemegyszer bizonytalan alapokon nyugszik és sok félreértéshez is vezet. Gyakran előfordul, hogy korokban hírneves művészeket elfelejtenek, kevésbé ismerteket utóbb piederasztálra emelnek.

Watzatka Ágnes zenetörténész (Budapest), a Liszt Ferenc Emlékmúzeum és Kutatóközpont munkatársa.

Seyler Károlyt jelenleg sem az MGG, sem a New Grove nem tartja számon, és ebben lehet, hogy vétkes hazai zenekutatásunk. Seyler Károly egyházi műveit életében több osztrák és német zeneműkiadó terjesztette. A bécsi Nationalbibliothek Zeneműtárában több mint száz művét őrzik, ezek jelentős része a Hofkapelléből került a könyvtár állományába, tehát a császári kápolnában voltak műsoron. Prágában több gyűjteményben ötvennél több művét találtam meg. Itthon jóformán minden templomban játszották legalább két-három művét. Bárhog is döntünk zeneszerzői jelentőségéről, az kétségtelen, hogy érdemes megismerkednünk vele és illik számon tartanunk munkásságát.

Seyler József, az apa és tanár

Seyler Károly zenészcsaládba született. Apja, Seyler József Antal zeneszerző, egyházi karnagy, 1778. február 9-én született az északnyugat-csehországi Lauterbachban (Město Litbrachy).¹ Első tanára nagybátyja, Seyler Ferenc József schönfeldi rektor volt, aki a hegedű- és zongorajáték mellett éneket, összhangzattant s zeneszerzést is tanított az ifjú rokonnak.² József néhány évig katonakarmester volt a Sztáray gyalogezrednél, itt „számos török muzsikát” szerzett.³ 1808-ban Budára költözött, s a budai Nagyboldogasszony-főplébániatemplom⁴ karnagyaként működött. A karnagyság mellett a „Nemzeti Oskolának musika-mestere” volt és „musikai akadémiákat” is vezetett.⁵

¹ Az 1551 óta *szabad hegyvidéki város* címet és a vele járó kiváltságokat viselő településnek 1843-ban 2080 lakosa volt. A világháború után a teljes szudétánemet lakosságot kitelepítették, az újranevesített város ma a Čistá u Rovné nevet viseli. (A város német nyelvű honlapjáról.)

² Szabolcsi B. — Tóth A.: *Zenei Lexikon*. Győző Andor kiadása, Budapest 1930–1931. II. 497.

³ *Vereinigte Ofner und Pesther Zeitung*, 1817. V. 15.

⁴ Az általánosan „Mátyás templomnak” nevezett templom hivatalos, helyes megjelölése.

⁵ A nemzeti iskolák vagy „főnemzeti iskolák” Mária Terézia *Ratio Educationis* rendelete alapján kiemelt gimnáziumok voltak, ahol a leendő tanítókat képezték ki (a későbbi két éves tanítóképzők elődei). Ezek az ott tevékenykedő zeneanárok révén egyúttal zeneiskolaként is működtek.

Seyler József első nagyobb visszhangú ténykedése Mozart Requiemjének a lipcei csatában elhunytak emlékére való előadása (1813). A komoly felkészülést igénylő művet nagy sikerrel vezényelte mind a budai, mind a pesti gyászmissén.⁶ A hadseregnél szerzett szervezői tapasztalatait egyházi állásában is jól kamatoztatta: 1817-ben Cherubini nagy F-dúr miséjét először 60 tagú ének- és zenekarral adta elő a budai Nagyboldogasszony-templomban, majd 1819-ben a ferencesek templomában 150 közreműködővel.⁷ Az eseményről a *Vereinigte Ofner und Pesther Zeitung* is írt. Eszerint Seyler József „mint elméleti és gyakorlati zeneművész érdemeket szerzett”, és „sikerrel és nemes művészi érzékkel vezette az előadást”.

1820-ban Seyler József már olyan népszerűségnek örvendett, hogy Guzmics Izidor őt kérte fel, hogy Verseghy Ferenc vallásos verseiből népénekeket szeressen. Három verset zenésített meg, s ezek a „Vallási és Egyházi tár” 1820-as évfolyamának zenei mellékleteként jelent meg. Egyikük, az „Imádunk szent ostya” kezdetű, csaknem száz éven át osztatlan népszerűségnek örvendett, és az egész országban a legkülönbözőbb változatokban elterjedt.

1820-ban Rudnay Sándor hercegprímás meghívására elfogadta az esztergomi székesegyházi karnagyi állást. A hercegprímást ugyanez év május 15-én iktatták be hivatalába, ennek tiszteletére háromnapos ünnepséget rendeztek. Seyler József a beiktatási szertartásra komponálta az F-dúr *Missa solennis*-t, amely a *Vereinigte Ofner und Pesther Zeitung* krónikása szerint „rendkívül jól sikerült, és rendkívüli sikert aratott”.⁸ Ezt a művet Seyler Bécsben Cappi & Diabelli-nél jelentette meg 1821-ben, és kottája sok magyar, osztrák és cseh templomba eljutott nyomtatott formában vagy másolatban.

Seyler József székesegyházi zeneszerzőként minden fontosabb ünnepre új művet komponált. A jelentősebb eseményekről az újságok is beszámoltak. A *Magyar Kurír* értesít arról a gyászszertartásról, amelyet 1823. szeptember 13-án a nemrég elhunyt VII. Pius pápa tiszteletére tartottak. A Requiemet Seyler komponálta, előadását is ő vezényelte.⁹ A *Vereinigte Ofner und Pesther Zeitung* a következő években többször értesít ténykedéseiről. Innen tudjuk, hogy 1829-ben a hercegprímás Bécsből való hazaérkezése alkalmából rendezett „többféle ünnepség” közül kiemelkedett a dómtemplomban tartott istentisztelet, melynek „kitűnő zenéjét Seyler József, a híres karnagy komponálta”.¹⁰ Ugyaninnen értesülünk arról, hogy 1831. március 17-én, a hercegprímás névnapján az „ismert híres karnagy” Mozart Koronázási miséjét „sok precizitással” (mit vieler Präcision) adta elő.¹¹

⁶ Ság József: *Magyar Zenészeti Lexicon*. Budapest 1879. 269.

⁷ *Vereinigte Ofner und Pesther Zeitung*, 1817. V. 15. 1826-ban a ferences templomban ismét előadták, ezúttal Czibulka Alajos vezényelt 108 közreműködőt.

⁸ *Vereinigte Ofner und Pesther Zeitung*, 1820. VI. 8.

⁹ *Magyar Kurír*. 1823. X. 10. 238.

¹⁰ *Vereinigte Ofner und Pesther Zeitung*, 1829. I. 25.

¹¹ *Vereinigte Ofner und Pesther Zeitung*, 1831. III. 27.

1839. május 25-én ünnepelték Esztergomban Kopácsy József hercegprímás beiktatását. Az ünnepsorozatot megnyitó misét Seyler József komponálta és vezényelte, az előadáson Pest és Buda jeles művészei és művésznői, zenészek és énekesek működtek közre.¹² 1840 áprilisában Seyler József a császár születésnapjára komponált misét, és ezt „precizitással” adta elő.¹³ 1841. húsvét vasárnapján ismét Mozart misét dirigált, április 20-án pedig három új kanonok beiktatásának ünnepi miséjét vezényelte.¹⁴

Seyler József Budán akadémiák szervezésével is foglalkozott. Esztergom gyakorlatilag egy városi jogokkal bíró falu volt, még járdával sem bírt, s 1827-ben mindössze 697 lelket számolt; csak kisebb zenei hangversenyeket tudott szervezni. Néhánynak a krónikája megmaradt a *Vereinigte Ofner und Pesther Zeitung* hasábjain. A legjelentősebb 1838. november 5-én Pospischil bécsi zeneművésznek az árvízkárosultak részére adott hangversenye harmóniumon.¹⁵ A hangversenyen néhány kórustag és néhány műkedvelő is közreműködött, Seyler József valószínűleg a zongorakíséretet biztosította.¹⁶

Igen termékeny zeneszerző volt, nem jelentett neki terhet az egyházi ünnepekre újabb és újabb darabok komponálása. Az esztergomi székesegyház kottatárában sok műve kottáját őrzik. Igen kevés jelent meg nyomtatásban. Műveiről nem készült részletes jegyzék, de a Monarchia minden vidékére eljutottak. 1829. január 11-én Esztergomban előadott újabb miséje másolatát gróf Neroni pápai kurír Rómába vitte és „a pápa lába elé tette”.¹⁷

Bár Fétis szerint 1860-ban még élt, halálának éve 1854. Esztergomi székesegyházi karnagy állásából 1841-ben romló egészségi állapota miatt nyugdíjba vonult, átadva állását fiának, Seyler Károlynak.

Seyler Károly ifjú éve

Seyler Károly 1815. augusztus 7-én született Budán. Első zenetanára apja volt, aki megtanította hegedülni, zongorázni, orgonálni és a zeneszerzés alapjaival is megismertette. Nekrológiának írója szerint „zenei tehetségét mint családi örököt már kora ifjúságában ritka szorgalommal művelte, s iskolai tanulmányai mellett legkedvesebb foglalkozása volt a zene tanulása”.¹⁸ Gimnáziumi tanulmányait Esztergomban végezte. Az egyházkarnagy Seyler József fiát prímási tisztviselőként szerette volna látni, aki „négy lovon hajtat be a városba és hatalmasan imponál minden szegény muzsikusként és szerencsétlen flótásnak”,

¹² *Vereinigte Ofner und Pesther Zeitung*, 1839. VI. 5.

¹³ *Vereinigte Ofner und Pesther Zeitung*, 1840. IV. 30.

¹⁴ *Vereinigte Ofner und Pesther Zeitung*, 1841. IV. 18 és 1841. IV. 29.

¹⁵ A harmónium (az újságban Physharmonica néven említve) ekkor még új hangszernek számított, és újdonsága különleges vonzerővel bírt.

¹⁶ *Vereinigte Ofner und Pesther Zeitung*, 1838. IX. 6.

¹⁷ Szabolcsi B. — Tóth A.: *Zenei Lexikon*. Zeneműkiadó, Budapest 1965. III. 361.

¹⁸ Kőrösy László: „Seyler Károly (1815–1884)”, *Esztergom és vidéke*, VI. évf., 100. szám, 1884. XII. 14.

és elhelyezte a prímási gazdasági irodában írnokként. „Ha a principális nem figyelt az irodára, akkor a mi fiatal zenészünk szóba állott Euterpével, aki az unalmas hivatalban ilyenkor mindig megjelent biztató mosolyával”, —írja róla Kőrösy László—, míg a felgyülemlett akták le nem leplezték a szórakozott fiatalembert, akit a principális rövid úton elbocsátott. Apja tanácsára 1834-ben Bécsbe ment, hogy magát a zenei pályán képezze tovább.¹⁹ Megismerkedett egy Winniger nevű gazdag selyemkereskedővel, aki vállalkozott arra, hogy zenei tanulmányait anyagilag támogassa; segítségével Károly Ignaz Seyfried-től vett zeneszerzési leckéket. Ennek támogatásával hegedűsként helyezkedett el a Kärntnerthor-Theater zenekarában, s ezzel a Bécsben töltött évek idejére biztos megélhetéshez jutott. Emellett zongoratanítással is foglalkozott, bár a tanítást nem szerette és türelme sem volt elég hozzá.²⁰

Bécsben Seyler pezsgő zenei élet forgatagában élhetett, sok jelentős zenekari és vokális művel ismerkedett meg. Hogy mely zeneszerzők és előadók voltak nagy befolyással rá, arra elsőként műveinek ajánlásából következtethetünk. Biztos, hogy hallotta zongorázni Liszt Ferencet, aki 1838-ban a koncertek egész sorozatát adta a pesti árvízkárosultak javára. Seyler neki dedikálta 1840-ben komponált „Grande Valse de Bravoure”-ját, minden bizonnyal Liszt hasonló művétől ihletve. Nem valószínű, hogy személyesen megismerkedtek, mert akkor húsz évvel később, az esztergomi székesegyház felszentelésekor ismerősként találkoztak volna. Kőrösy szerint hallotta játszani Clara Wiecket és Thalberget is; az előbbinek „Variations brillantes” című zongoraművét, az utóbbinak a „Vier Lieder ohne Worte” című sorozatát ajánlotta.

Kőrösy úgy tudja, Seyler első nyilvános bécsi sikerét „Premier Trio pour pianoforte, violon et violoncelle” (megjelent Bécsben, Pietro Mechettinél) című művével aratta, amely Hellmesberger „óhajára” hangzott el 1839-ben, a szerző, Hellmesberger és Merkel előadásában.²¹ Seyler műveinek további ajánlásai: Assmayernek egy sextett, Herbecknek és Brosignak offertóriumok, Aiblingernek egy Ave Maria személyes kapcsolat folytán jöttek létre. Seyler később, esztergomi éveiben többször visszatért Bécsbe, és Witthez írt leveléből tudjuk, hogy több művét a Hofkapelle adta elő nagy sikerrel. Vezényelt: Ignaz Assmayer, aki 1846-tól másodkarnagy, Benedikt Randhartinger, aki 1862–1866 között első karmester, és Johann Herbeck, aki Randhartingertől vette át 1866-ban a Hofkapelle vezetését. Nem tudjuk, milyen gyakran látogatott Bécsbe, de a levél és a bécsi Nationalbibliothekben található kották tanúsága szerint biztosak lehetünk, hogy 1846 és 1870 között a három karmester Seyler több miséjét és motettáját betanította és sikert aratott velük a császári kápolnában.²²

¹⁹ Szinyeyi József: *Magyar írók élete és munkái*. Budapest 1908. XII. 965–966.

²⁰ Ld. levelét Spohrhoz 1848. február 3-án, Murhahrsche und Landesbibliothek Kassel, Ms. Hass. 287.

²¹ Szabolcsi B. — Tóth A.: *Zenei Lexikon*. Zeneműkiadó, Budapest 1965. III. 361.

²² Seyler szó szerint ezt írja: *Wohl machte ich Ausflugs nach Prag, Salzburg, Augsburg, Wien, wo ich überall große Theilnahme durch Aufführung meiner Messen fand, besonders aber auch unter Assmayr, Randhartinger, auch unter Herbeck meine Messen mit vorzügliche Ausführung in der Hofkapelle aufge-*

Egy zeneszerzőről tudunk, aki bizonyosan nagy hatással volt Seyler zeneszerzői stílusának kialakulására, ez pedig Louis Spohr, akinek „Jessonda” operáját Seyler többször is meghallgatta Bécsben. Kitűnő hegedűsként bizonyára használta, de legalábbis ismerte Spohr közkedvelt, 1833-ban Bécsben kiadott hegedűiskoláját. Amint Spohrnak maga vallja be 1848-ban, zenéje olyan hatással volt rá, hogy egy idő után saját zenéjét is átjárta Spohr stílusa, ami még a zenekritikusoknak is feltűnt.

Seyler Károly egyik legkedvesebb atyai pártfogója Bécsben a szintén „cseh” vidékről származó Adalbert Gyrowetz volt. Gyrowetz 1763-ban született Budweisben (ma České Budějovice), Prágában jogi tanulmányokat végzett és hegedűsként és karmesterként is fellépett. 1786-ban Rómába, majd Nápolyba utazott, ahol Paisiello és Niccolò Sala irányításával mélyítette el vokális ellenponttani ismereteit. 1789-ben Franciaországba érkezett, egy ideig Párizsban időzött, de 1789 októberében továbbutazott Londonba, ahol 1792-ig maradt. 1793-ban ért vissza Bécsbe, de hamarosan Eszterházy Pál Antal herceg meghívására katonai diplomáciai állást vállalt. 1804-ben visszatért Bécsbe, és a Hofoperntheater másodkarmestere lett. Bár 1821-ben nyugdíjazták, még tíz évig tevékenykedett az együttesben. Gyrowetz számos egyházi művet, szimfóniát, vonósnégyest írt, operai karmestersége alatt pedig 30 operát és operettet és 40 balettet, pantomimet és divertimentót komponált.²³ Az idős zeneszerző és karmester bizonyára látogatta az előadásokat, így figyelhetett fel a „honfitárs” fiatal komponistára. Hogy kifejezetten tanította-e Seylert, azt nem tudjuk, de bizonyára megismerte és véleményezte szerzeményeit, és atyai jóindulattal támogatta. Seyler búcsúzását Bécs városától Gyrowetz albumlapja tette emlékezetessé. Erre az agg mester a következő sorokat véste: *„Wer sich Künstler nennen Kann / Lebet glücklich in Wien, / und auch in Gran.* Magyarul: *„Aki magát művésznek nevezheti, / Éljen boldogan Bécsben, / és Esztergomban is.”*²⁴

Seyler Károly bécsi tartózkodása alatt (1834–1841) sem szakadt el hazájától. Mivel apja és közte harminchét év korkülönbség volt, apja eleve őt szemelte ki utódjául, (lehet, hogy a primási írnokoskodás csak legenda?), és ezt következetesen keresztülvitte annak ellenére, hogy volt az esztergomi székesegyházi együttesben egy igen tehetséges és rátermett zenész, Schostal, aki jogosan számíthatott arra, hogy a nyomába lépjen. Amikor Schostal értesült Seyler József szándékairól, a megüresedett veszprémi székesegyházi karnagyi állást pályázta meg és nyerte el. Károly tehát rendszeresen látogatott Esztergomba, és igyekezett Magyarországon is elismertetni műveit.

führt wurden ... [Szívesen utaztam Prágába, Salzburgba, Augsburgba, Bécsbe, ahol miséimet egyformán nagy sikerrel adták elő, különösen Assmayr, Randhartinger és Herbeck pálcája alatt miséim a Hofkapellében kitűnő előadásban szólaltak meg.] Tény, hogy a bécsi Nationalbibliothekben őrzött Seyler-kották egy része a Hofkapelle kottatárából került a könyvtár állományában, a kottákon pecsét bizonyítja eredetüket.

²³ MGG. Personenteil Vol. 8, Kassel-Basel etc. 2002. 319–330.

²⁴ Levele Franz Xaver Witthez, Esztergom, 1870. III. 19., Regensburg, Bischöfliche Zentralbibliothek.

Magyarországi működéséről a legtöbb adatunk az 1830-as évek második feléből származik. Az egyik legfontosabb magyarországi zenei esemény, amelynek az ifjú Seyler a főszereplője, az egri székesegyház 1837. május 7-i szentelési ünnepe. Az ünnep a misével együtt reggel hét órától délután fél háromig tartott, jelentős része azonban nem volt nyilvános, a papság végezte, többnyire gregorián énekekkel. A hosszú szertartást az ünnepi mise zárta, zenéjét komponálta és személyesen vezényelte az ifjú zenész.²⁵ Erősítést is hozott magával: Esztergomból édesapja és Schostal jöttek, de több bécsi zenésztársa is elkísérte, hogy az ünnep fényét emeljék.²⁶ A misét és előadását egyaránt jól fogadta az egri közönség és a számos meghívott főpap. Pyrker János László egri érsek személyes köszönőlevelet írt Bécsből az ifjú zeneszerzőnek, aki a hírt közlő újság szerint ígéretes tehetsége a hazának.²⁷ Hogyan érhetette a még alig huszonegy éves ifjút ilyen nagy megtiszteltetés? A Bécsben sokat tartózkodó Pyrker érseknek valószínűleg Gyrowetz vagy Seyfried ajánlotta be, de az sem kizárt, hogy társaságban személyesen is megismerkedtek.

Esztergomba visszatérve Seyler „nagyszámú gyülekezet előtt” koncertet adott, a bevétel egy részét a helyi szegényház javára fordították. A *Vereinigte Ofner und Pester Zeitung* kritikusja szerint igen jól megválasztott műsor számai:

1. Ouverture a „Don Juan”-ból, két zongorára, nyolc kézre (Feiglerné, Seyler Károly nővére és Somogyi úr, illetve az ifjabb Schmidegg gróf és Schostal úr előadásában).

2. Bravúr-Variációk Auber „Die Ballnacht” operájából, Döhler átiratában.

3. Duett Ludwig Spohr „Faust” operájából, „Folg’ dem Freunde mit Vertrauen”, szoprán és basszus hangokra, Feiglerné és Somogyi úr előadásában, a koncertező zongorakíséretével.

4. Variációk egy magyar témára Balogh esztergomi hegedűvirtuóztól, aki művét maga játszotta — „teljesen a magyar zene szellemében” — a koncertező zongorakíséretével.

5. „Das zufriedene Landmädchen”, Seyler Károly dala Hölty versére, Feiglerné előadásában, a koncertező zongorakíséretével. A cikkíró kiemeli, hogy a dal teljes mértékben Hölty versének szellemében készült.

6. „Brillant-Variationen” egy témára az „Il Pirata” (A kalóz) című operából, a koncertadó szerzeménye, amely saját előadásban hangzott el. Ez a mű zajos tetszést aratott, amelynek kinyilvánítását a jeles közönség alig akarta abbahagyni. A cikkíró, aki személyesen jelen volt a hangversenyen, megjegyzi, hogy a boldog apa örömkönnyeket hullatott.²⁸

²⁵ *Vereinigte Ofner und Pester Zeitung*, 1837. V. 13., No. 39, 850.

²⁶ Az egri káptalan levéltárában őrzik Wilt Antal egri karnagy elszámolását, aki a Bécsből és Esztergomból érkezett zenészek és lovaik tartására 125 forintot költött (XII. 20. Iratok 10. doboz 1837. VI. 27.).

²⁷ *Vereinigte Ofner und Pester Zeitung*, 1837. VII. 13., No. 56, 1289. Bárdos Kornél: *Eger zenéje 1687–1887*. Akadémiai Kiadó, Budapest 1987. 58. és 227.

²⁸ *Vereinigte Ofner und Pester Zeitung*, 1837. VII. 2.

Az esztergomi székesegyház karnagya

Úgy tűnik, 1839-ben a hatvanadik életévét már betöltött apa tudatosan készíti elő fiát az állás átvételére. 1839. május 25-én a hercegprímás beiktatására Seyler József maga szerezte az ünnepi misét, az ünnepi „Ecce sacerdos magnus” megkomponálását azonban fiának adta át. Május 29-én a császár névnapjának és a hercegprímás születésnapjának ünnepére Károly írhatta meg az ünnepi misét, és maga is vezényelte nagy sikerrel.²⁹

Az alig 25 esztendőes Seyler Károlyt 1841. április 12-én nevezi ki Scitovszky János hercegprímás az esztergomi székesegyház karnagyának. Húsvét vasárnapján még apja vezényli Mozart egyik miséjét, húsvéthétfőn azonban már az új karnagy.³⁰ A cikkíró itt még bécsi muzsikusként ismerteti Seyler Károlyt, és megemlíti róla, hogy néhány művét Párizsban adták ki, és általuk „előnyös módon várt ismertté” („vorteilhaft bekannt ist”).³¹

Egy héttel később, április 20-án is ő vezeti az együttest a három új kanonok beiktatási szertartásán, a *Vereinigte Ofner und Pesther Zeitung* ekkor tudósít ki-nevezéséről és tesz említést Schostalról, aki időközben a veszprémi székesegyház karnagya lett.³²

Franz Witthez írt leveléből kitűnik, mekkora törést jelentett az Esztergomba költözés a Bécs zenei forgatagát megszokott fiatalembernek. Bécsben a színházban és az operában kitűnő muzsikát hallgathatott, ami ihletet is adott saját szerzeményeihez, muzsikus barátainak a társasága, a közös zenélés is sokat jelenthetett neki. Az Esztergomba került fiatal művész jogosan partra vetett halnak érezhette magát első éveiben.

1841-ben Esztergom igazából egy királyi városi kiváltsággal bíró falu volt, amely még nagynak sem volt mondható. Az 1827-es népszámláláskor 697 lélek lakott Esztergomban, tizenöt évvel később alig százal lehetett több ez a létszám. Még 1856-ban is mindössze két nagyobb térből és hat utcából állt, ezekben 221 ház volt, amelyekből 33 az érsekséghez tartozott. A legfontosabb intézmény az érsekség volt, a hozzá tartozó papneveldével. Ezekon kívül a városka egyetlen kulturális intézménye az elemi iskola volt. A papságon s a kevés hivatalnokon kívül többnyire kereskedők és iparosok laktak.³³ Hogy mennyire provinciális volt a hercegprímási székhely, azt egy, a Magyar Sajtóban 1857-ben megjelent esztergomi koncertkrónika hosszasan fejti ki. A cikk szerint a „művelt körök” nélkülözik a kulturális eseményeket, és „a kedvderítő szórako-

²⁹ *Vereinigte Ofner und Pesther Zeitung*, 1839. VI. 6., 481.

³⁰ *Vereinigte Ofner und Pesther Zeitung*, 1841. IV. 18., 338.

³¹ Franz Witthez írt levelében Seyler nem említi párizsi utat. Se Magyarországon, sem Bécsben, sem Prágában nem találtam Seyler művei közt párizsi kiadású nyomtatványt. A bécsi Pietro Mechetti és a pesti Rozsnyai és Tábornszky és Parsch is megjelentetett több Seyler-művet francia nyelvű kiadásban, ezt könnyen félreérthette a cikkíró.

³² *Vereinigte Ofner und Pesther Zeitung*, 1841. IV. 29., 380.

³³ Majer István: „Esztergom”, *Vasárnapi Újság* 34. szám, 1856. augusztus 24., 296.

zásnak igen ritkák és szűkek a körei.” A beszámoló szerzője megállapítja, hogy a kevés kulturális esemény egyik oka az, hogy az esztergomiak, bármennyire szeretnék is, gazdasági teendőik miatt nem érnek rá szórakozni.

Az esztergomi zenei elszigeteltségben Seyler szívesen zongorázik. Ez a hangszer egy kis zenekarral ér fel, rajta dallamok és harmóniak egyaránt megszólalnak, és számos jeles zenekari mű is felidézhető általa zongorakivonatként. 1848. februárjában Seyler megszerzi Spohr 1843-ban kiadott Op. 125-ös zongoraszonátáját, és zenei példaképének műve annyira fellelkesíti, hogy levélben keresi fel arra kérve, komponáljon más zongoraműveket is azoknak, akik nagy zenekari műveit nem hallhatják. Spohrt, úgy tűnik, nagyon mélyen megérintette a számára teljesen ismeretlen zenész őszinte megnyilatkozása, 1861-ben készült önéletrajzi írásában név szerint megemlíti Seylert, és leveléből több bekezdést csaknem szó szerint, pusztán az irodalmi mű által megkövetelt, szükséges igazításokkal közöl.³⁴

Az érett és megállapodott Seyler Károlynak azonban az esztergomi elszigeteltség csak részben volt teher. Kőrösy László szerint „visszavonultan, elszigetelten, egyes-egyedül műzsájának és családjának élt”. Az „Esztergom és vidéke” egy következő számában Seyler Károly életéből idéznek történeteket és legendákat. Bár némi kétkedéssel kell fogadnunk ezeket, az igazság magva mindig megbújik bennük. Az egyik legenda például azt meséli, hogy a tiszteletre méltó karnagynak olyan érzékeny hallása volt, hogy a hamis hangok kifejezetten fájdalmat okoztak neki, és egy falusi templomból szabályosan kimenekült, amikor annak kissé illuminált kántora nem kevés ügyetlenséggel improvizálni kezdett épp az ő tiszteletére.³⁵ „Amilyen jó szíve volt, olyan könnyen lobbant föl indulata” — emlékezik rá Kőrösy László. Egy másik legenda úgy tartja, hogy haragjában több magyar dalát és magyar operáját [!] is elégette. A történet szerint Seyler két megzenésítéssel is pályázott a nemzeti himnuszra. Mindkét darabja továbbjutott és részt vehetett a Nemzeti Színházban tartott meghallgatáson. A kórus azonban műveit érdektelenül és pontatlanul adta elő, míg Erkelét lelkesen és szabatosan. Seyler úgy érezte, a kórus szándékosan buktatta meg műveit, s Erkel jogtalanul nyerte meg a pályázatot. Könnyen lehetséges, hogy a kórus azért szabotálta Seyler darabjait, mert szüddéta (német) származású volt, és muzsikáját sem találták elég magyarosnak; az is lehet, hogy egyszerűen csak magyar ember szerzeményét akarták sikerre juttatni egy ilyen kifejezetten magyar ügyben. Az, hogy Seyler a magyar témájú, magyar szövegű szerzeményeit dühében elégette, ilyen összefüggésben bizonyos értelmet nyerni látszik, bár fenntartásainkat ilyen jellegű történetekkel szemben illik megőriznünk. Kőrösy László hozzáteszi a történethez, hogy Seyler az egyik himnuszmegzenésítést megtartotta, és Esztergomban többször

³⁴ *Louis Spohr's Selbstbiographie*. II. Band. Cassel und Göttingen 1861. 269.

³⁵ *Esztergom és vidéke*, VI. évf., 101. szám, 1884. XII. 18.

is elénekeltette koncertek alkalmával.³⁶ Az esztergomi újságban neki szentelt figyelem, a történetek és legendák mindenesetre arról tanúskodnak, hogy bármilyen zárkózott és visszahúzódozó volt, a szerény és feltűnést kerülő zeneszerző-karnagy környezetének és városának tiszteletét, megbecsülését és szeretetét is teljes mértékben élvezte.

Seyler nem Bécs nyüzsgését és társadalmi életét nélkülözte leginkább Esztergomban, hanem a koncerteket, a hozzáértő közönséget, a zenei újdonságokkal való megismerkedés és naprakészség lehetőségét. Egyébként viszonylagos elszigeteltségében nyugodtan élhetett a zeneszerzésnek. A primási székhelyen nemcsak az egyházi ünnepeket ülték meg illő pompával, hanem egymást érték a különleges ünnepi események: pap- és püspökszentelések, névnapok, születésnapok, papi jubileumok és évfordulók, jeles vendégek érkezése; mindannyi alkalom egy-egy új mű szerzésére. Csak megismertetésük és kiadásuk jelentett némi gondot, de, bizonyára Gyrowetz példáját követve, Seyler Károly több művészi körutat is tett, és műveit szélesebb és magasabb igényű közönség előtt is megszólaltatta. Franz Witthez írt levelében négy várost említ, ahol járt és műveit előadatta; ezek: Bécs, Prága, Salzburg és Augsburg, azaz az osztrák birodalom három jelentős központja, és az azon kívül eső bajor nagyváros, mindegyik jelentős zenei központ és egyházi zeneműkiadók székhelye, ahol Seyler kiadásra szánt műveit elhelyezte.³⁷ Seyler Károly német területen tett utazásainak további feltételezett színhelyei: Köln és Nürnberg. Erre egy zongorasorozatából következtethetünk, amely az „Úti albumlapok” címet viseli, benne három darabjának címe pedig: „A kölni székesegyházban”, „Rajnai habléányok tánca” és „A nürnbergi szép kútnál”.³⁸

Seyler Károly egyik legjelentősebb nyilvános fellépése az esztergomi székesegyház 1856. augusztus 31-i felszentelésén volt. A csaknem hét órán (reggel nyolctól délután háromnegyed háromig) tartó templomszentelési szertartáshoz ő komponálta meg férfikarra az ott elhangzó antifónák zenéjét és a szertartást lezáró Te Deumot, majd a szertartást követő ünnepi misében maga vezényelte az általa szerzett graduálét és offertóriumot, miközben az ordináriumot Liszt komponálta és dirigálta. Tekintve, hogy ez az esemény igen nagy jelentőségű, ezt a későbbiekben egy külön tanulmányban fogom ismertetni. A hat-

³⁶ A legendát a *Harmonia* című újság is átvette (*Harmonia* III. évf., 50. szám, 1884. XII. 14., a „Zeneészeti hírek” című rovatban), az általa közölt, rövidített változatban nagyon valószínűtlennek tűnik a történet.

³⁷ Seyler Károly egyházi műveinek külföldi kiadói: Böhm (Augsburg) és Hammer, Mechetti, Glöggel, és Cappi & Diabelli (Bécs).

³⁸ Az OSzK Zeneműtárában is megtalálható kiadvány címe: Úti-albumlapok / írta / Seyler Károly / főszékesegyházi karmester / A kölni székesegyházban / Rajnai habléányok tánca / A nürnbergi szép kútnál / Reise-Albumblätter / für Pianoforte von / Karl Seyler. /... / O. Z. 31. Ára: 90 Kr / Pr. 90 Kr = Ml 1,50 Pf.. /... / Kiadja az / Verlag der / Olcsó Zeneművek / kiadóhivatala Nagyszombatban. / Wien: A. Bösendorfer Leipzig: Edmund Stoll / A tulajdonjog minden országra szól * Eigentum des Verlegers für alle Länder. / Musikaliendruckerei v. Jos. Eberle & Co. Wien, Seideng. 7

vanás években a világi zeneélet erőteljesen felélénkült, így kevesebb híradás érkezik az egyházi zene köréből, és ha az esztergomi szertartásokról tudósítanak is, ritkán szólnak azok zenei részéről. Seyler tevékenységének tanúi az egyre nagyobb számú nyomtatott és kéziratos kották.

Úgy tűnik, az 1837-es templomszentelési ünnep Egerben Seyler Károly nevét fogalommá tette. Seyler műveinek Esztergomon kívüli előadásaiiban Eger előkelő helyet foglal el. 1866. november 25-én az egri székesegyházban Szent Cecília napját Seyler „egyik miséjével” ünnepelték.³⁹ 1871. november 19-én, Erzsébet napján ismét az ő miséjével ünnepelnek.⁴⁰ Ugyanebben az évben több „egyházi kisebb művet” vásárolt tőle Zsaskovszky Ferenc egri egyházkarnagy a székesegyházi együttesnek.⁴¹ Az egri székesegyház karzatán tizenhét Seyler-mű található.

Úgy tűnik, az 1870-es években Seyler híre és közismertsége végképp megszilárdul, a *Zenészet*i Lapok hasábjain többször olvashatunk róla. 1870. május 22-én az esztergomi dalárda szervezett dalártalálkozót, amelyen maga a szervező együttes is fellépett. A hangversenyt a fürdő vendéglőjében szervezték, az esztergomi dalárda muzsikáját Seyler Károly vezetésével a székesegyházi zenekar kísérte.⁴² A *Zenészet*i Lapok 1872. június 30-i számában Ábrányi Kornél az „Apolló” folyóiratban közzétett szerzeményeket elemzi. A 3. szám alatt Seyler zongorára írt „La gondoletta”-ja szerepel. Bár a kis mű alig foglal el egy oldalt, Ábrányi Kornél szerint „elég arra, hogy meggyőződjünk, miszerint szerző a szó szoros értelmében művelt és sokat tanult zenész. Mint egy finom elefántcsont-metszés, annyi szorgalom és ízléssel van dolgozva ...”. Magát Seyert úgy mutatja be, mint aki „veterán magyar zeneíró, kinek szélesen ismert neve nemcsak Esztergomban, hol általánosan tiszteltetik, hanem az egész hazában is jó hangzású”.

Seyler Károly műveit Székesfehérvárt is szívesen játszották. 1863-ban a Cecília-napi misén Beethoven nagy C-dúr miséje mellett hangzott el egyik graduáléja.⁴³ 1875-ben szintén a Cecília-napi misén játszották egyik nagymiséjét,⁴⁴ majd 1882-ben ugyancsak a zene védőszentjére emlékeztek C-dúr miséjével. A székesfehérvári székesegyház karzatán 36 egyházi művét őrzik. Nagy valószínűséggel országunk minden nagyobb templomának kottatárában őrznek legalább egy-két Seyler-művet.⁴⁵

Műveit a Budai Egyházi Zeneegyesület is megkedvelte, 1875. május 16-án, pünkösdi vasárnapján a budai kapucinusok templomában Zsaskovszky Endre

³⁹ *Zenészet*i Lapok, 1866. XII. 16. 11. szám, 171.

⁴⁰ *Egri Egyházmegyei Közlöny*, 1871. IV. 16., 8. szám, 62.

⁴¹ Bárdos Kornél: *Eger zenéje 1687–1887*. Akadémiai Kiadó, Budapest 1987. 244.

⁴² *Zenészet*i Lapok, 10. évf., 35. szám, 1870. május 29.

⁴³ *Zenészet*i Lapok, 1863. XII. 3., 77–78.

⁴⁴ *Székesfehérvár*, 1875. XI. 24., 94. szám, 407.

⁴⁵ Sajnos templomi kottatáraink nagyobb részében még helyi használatra készült kottajegyzék sem létezik.

B-dúr miséjéhez játszották Seyler Károly „Dominus Deus noster” offertóriumát,⁴⁶ pár hónappal később, 1875. november 21-én pedig C-dúr miséjét adták elő szintén a kapucinusok templomában.

Ezek az adatok csak szemelvények, nagyobb egyházi központjaink sajtójának részletes átvizsgálása bizonyára az adatok többszörösét hozná felszínre. Seyler közismertségéről és népszerűségéről tesz tanúságot az a kis méltatás is, amely a *Zenészet*i Lapok-ban jelent meg 1867 áprilisában:

*Még mindig igen kevés a száma hazánkban azoknak, kik a zeneművészetet egész lélekből mívelik, fölkarolják s tehetségüket, befolyásukat, annak emelésére szentelik. E kevesek egyike kétségkívül Seiler Károly, az esztergomi székesegyház érdemdús karnagya, ki már 25 év óta foglalja el e díszes állomást s ernyedetlenül működik, főleg az egyházi zene emelésén. Nemcsak a fővárosban, de minden hazai püspöki székvárosban is ismerik a miséit, egyházi szerzeményeit, melyekkel minden évben szaporítja érdemeit. Legújabbán az új herceg-prímás installatiója alkalmára ismét egy szép misét írt, mely illetékes szakértők véleménye szerint egyike legsikerültebb műveinek. Lamentatiói is méltó helyet foglalnak az egyházi zeneirodalomban. Sok ily buzgó és lelkes képviselőt kívánunk hazánkban a zeneművészetnek.*⁴⁷

Két évvel később, 1869. október 31-én „Scherzo pour le piano” című művét Radamanthos (Ábrányi Kornél) ismerteti a „Kompozitori szemle” című rovatban. A bíráló előtt a cikkíró részletesen összefoglalja a zeneszerző érdemeit:

Szerző egyike ama veteránoknak hazánkban, kik már akkor ápolói és terjesztői voltak nálunk a jobb ízlés s iránynak, midőn a zene műzsája fagyosan csak itt-ott térhetett még bemelegedni egy-egy vendégszerető tűzhely mellett. Érdemét és tevékenységét leginkább az egyházi zene terén fejtette ki, s annak, hogy az esztergomi nagyszerű bazilikában, a magyar hierarchia székhelyén sem áll oly fényes lábón a templomi zene, mint ezt a hely jelentősége és az ügy szentsége megkívánná, bizony ő a legkevésbé az oka. Annyi számos rövid és hosszú misét és egyéb egyházi szertartásokhoz szolgáló templomi zenét írt, hogy azok közt ő maga is csak numerusok szerint tájékozhatja magát. Van köztük sok választékos irányú s általában mind szabatos kidolgozású ama hagyományos műformák keretében, melyek iránt szinte vallásos kegyelet és ragaszkodással viseltetik. Széles és alapos ismeretei s tanulmányai e téren általában ismertek és méltányolvaók.

Seyler Károly nyomtatásban megjelent művei akadály nélkül terjedtek a Monarchiában és annak határain túl is. Úgy tűnik, művei még Rómába is eljutottak, ugyanis a *Harmonia*-ban közzétett nekrológ szerzője határozottan állítja, hogy egyik miséje „a sixtini kápolnában állandóan soron van”.⁴⁸

⁴⁶ Pester Lloyd, Abendblatt, 1875. V. 15., 110. szám.

⁴⁷ Az újság egy évet tévedett, Seyler Károly 1841. április 12-én nyerte el kinevezését, azaz már 26 éve szolgált az esztergomi székesegyházban; mindemellett figyelemre méltó a megemlékezés gesztusa. *Zenészet*i Lapok, VII. évf. 30. szám, 480.

⁴⁸ *Harmonia*, III. évf., 50. szám, 1884. XII. 14.

Amint láttuk, Seyler igen termékeny szerző volt. Műveinek számáról saját adata: 1870-ben 200 kisebb és nagyobb egyházi művet említ Franz Witthez írt levelében. Szabolcsi úgy tudja, 1854-ig 18 nagyobb misét írt, más szerzők 30, 35, illetve 40-re teszik Seyler miséinek számát.

Nem volt újtó, elődeinek jól kitaposott ösvényén járt, a bécsi stílust a romantika elemeivel gazdagítva alkotott. Az egyházzene megreformálását a német ceciliánusok a XVI. század vokálpolyfóniájának felélesztése által kísérelték meg. Liszt ennek modális hangzásaiból merítve új harmóniai összefüggések által nyitott jól járható új utat az egyházzenenek. Seyler megelégedett azzal, hogy a bécsi stílus keretein belül törekedjék méltó egyháziasságra.

Bár sosem lett a Cecília-mozgalom tevékeny hirdetője, úgy tűnik, élénken rokonszenvezett a mozgalom elképzeléseivel, különösen annak elméleti hátterével. Franz Wittnek a mozgalom iránti mély rokonszenvét fejezi ki:

... úgy találom, hogy minden nézet, amelyet e lapban az egyházzenéről kifejtenek, a lelkemből fakad, és a Cecília Egyesület Általános Gyűlésén a Brosig székesegyházi karnagy által felolvasott és elfogadott „Pro memoria”-val teljesen egyetértek ...

Seyler a mozgalomban nem a legradikálisabb irányt követi, hanem a hangszeres zenét elfogadó középírányt, és azzal kapcsolódik be a *Fliegende Blätter für katholische Kirchenmusik* lap hasábjain több éve tartó vitába, hogy számot ad arról a rendszerről, amelyet Scitovszky bíboros 1841-ben, rögtön installációja után ő általa bevezetett a székesegyházba.

Seyler Károlynak közvetve ugyan, de szerepe volt a magyar Cecília-mozgalom kialakulásában. Ő tanította énekre, majd zeneszerzésre Hennig Alajost, Liszt Ferenc nokatestvérét, amikor Hennig Esztergomban tanult, majd káplánként működött, valószínűleg 1843–1848 között. Hennig később jezsuitaként Kalocsán tevékenykedett, és Palestrina stílusában komponált énekkari darabjait sikeresen szólaltatta meg a kalocsai jezsuiták kollégiumi templomában. Hennig végül tanárja és mentora lett Kersch Ferencnek, Seyler későbbi utódjának az esztergomi székesegyház karzatán, aki az 1897-ben alapított Országos Cecília Egyesület vezetőbizottsági tagja és egyik fontos mozgatója lett.

Seyler Károly hosszú és termékeny életet élt. Halálhírét ezekkel a szavakkal hozták nyilvánosságra:

Az esztergomi művészi világ az ő fejedelmét vesztette el. Egyházi zeneköltészetünk egyik legtevékenyebb apostolát gyászolhatja.⁴⁹

Megbecsültségének mértékét bizonyítja, hogy főpásztora rendelkezéséből az esztergomi érseki kriptában, az ország legjelesebb egyházi méltóságai közt alusza örök álmát.

⁴⁹ *Esztergom és vidéke*, VI. évf., 99. szám, 1884. XII. 11., 3.